

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली
माननीय न्यायाधीश श्री दिपकराज जोशी

फैसला

070-CI-0302

मुद्दा: परमादेश।

जिल्ला सप्तरी, गाउँ विकास समिति कञ्चनपुर वडा नं. ७ बस्ने ओमनारायण
लाल कर्ण-----१

पुनरावेदक

विरुद्ध

जिल्ला शिक्षा अधिकारीको कार्यालय, राजविराज सप्तरी-----१
श्री शंकर उच्च मा.वि. भगवतपुर काष्ठमहल रुपनगर वडा नं. ७ को
प्रधानाध्यापक दिगम्बर साह-----१
ऐ.ऐ. शंकर उच्च मा.वि. काष्ठमण्डप रुपनगर गाउँ विकास समिति वडा नं. ७
ऐ. शंकर उच्च मा.वि. को विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पूर्व अध्यक्ष जिल्ला
सप्तरी गा.वि.स. धरमपुर वडा नं. ९ बस्ने तिर्थराज उपाध्याय -----१
ऐ. गा.वि.स. धरमपुर वडा नं. ७ बस्ने शंकर उच्च मा.वि. काष्ठमहलको पूर्व
व्यवस्थापन समितिको शिक्षक प्रतिनिधि प्रकाश दाहाल-----१
ऐ. गा.वि.स. रुपनगर वडा नं. ६ बस्ने ऐ. शंकर उच्च मा.वि. व्यवस्थापन
समितिको पूर्व सदस्य भोला यादव-----१
ऐ.ऐ. गा.वि.स. धरमपुर वडा नं. ८ बस्ने ऐ. शंकर उच्च मा.वि. को व्यवस्थापन
समितिको पूर्व सदस्य डिकबहादुर विश्वकर्मा -----१
ऐ. गा.वि.स. धरमपुर वडा नं. ६ बस्ने ऐ. शंकर उच्च मा.वि. काष्ठमहलको
व्यवस्थापक समितिको पूर्व अभिभावक रामदेव दास-----१

विपक्षी

शुरु फैसला गर्ने: माननीय मुख्य न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र

माननीय न्यायाधीश श्री तिलप्रसाद श्रेष्ठ

पुनरावेदन अदालत राजविराज

न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९(२) अनुसार यसै अदालतको क्षेत्राधिकार भित्रको भै दायर हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य र ठहर यस प्रकार छः-

शिक्षा तथा संस्कृति मन्त्रालयको मिति २०५२।३।४ को परिपत्र अनुसार पहिलेदेखि काम गरिराखेको कर्मचारीलाई नहटाउने भन्ने सन्दर्भमा शंकर उच्च माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापन समितिको कार्यालयबाट मिति २०५२।२।२४ को निर्णय अनुसार मासिक रु. १२००।- रकम पाउने गरी मिति २०५५।३।१ गते देखि लागु हुने गरी सहायक लेखापाल पदमा नियुक्ति पाएको थिए । कर्मचारीहरूलाई नहटाउने निर्णय कार्यान्वयन सम्बन्धमा शिक्षा विभागबाट जिल्ला शिक्षा कार्यालयलाई मिति २०६४।४।३० मा लेखेको पत्र-१, मिति २०६७।९।२६ शिक्षा मन्त्रालयको पत्र-१, मिति २०६७।१०।२० को शिक्षा परिषद्को पत्र-१, बाट मनपरी तरिकाबाट कर्मचारी नहटाउने निर्देशन दिएको साथै बीच शंकर उच्च मा.वि. का तत्कालिन विद्यालय व्यवस्थापन समितिले मलाई नियुक्ति दिन भनी विद्यालय व्यवस्थापन समितिको मिति २०६७।६।२० को बहुमतको निर्णय हुँदा हुँदै पनि विपक्षी प्रधानाध्यापक ले हैकमवादी प्रवृत्ति अपनाई मलाई काम नलगाएकोले बैठकको प्रतिलिपी दिई रहनु कुनै औचित्य नभएको भनी मिति २०६८।२।२ मा निवेदन दरपीठ गरिदिएको अवस्थामा प्रधानाध्यापकको हैकमवादी प्रवृत्तिले गर्दा मलाई पुनः बहाली गर्न इन्कार गरेको र बाँकी १८ महिनाको पाउनु पर्ने तलब समेत विपक्षी शंकर उच्च मा.वि. भगवतपुर काष्ठमहल रुपनगर-७ सप्तरीबाट दिलाई पाउन र शिक्षा नियमावली अनुसार प्रधानाध्यापकले गर्नु पर्ने कर्तव्य पालना नगरेको हुँदा परमादेशको आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको निवेदन पत्र ।

यसमा के कसो भएको हो ? निवेदकको मागबमोजिम आदेश किन जारी हुनु नपर्ने हो ? मागबमोजिमको आदेश जारी हुनु नपर्ने कुनै आधार कारण भए सबुद प्रमाण सहित म्याद सूचना पाएको मितिले बाटाका म्याद बाहेक १५ दिन भित्र विपक्षी नं. १ का हकमा पुनरावेदन सरकारी वकिल कार्यालय राजविराज मार्फत र अन्यको हकमा आफै वा आफ्नो कानूनबमोजिमको प्रतिनिधि मार्फत लिखित जवाफ पेश गर्नु र निवेदनको प्रतिलिपि समेत साथै राखी विपक्षीहरूको नाममा म्याद सूचना जारी गरी लिखित जवाफ परे वा अवधि व्यतित भएपछि नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको शुरु पुनरावेदन अदालत राजविराजको आदेश ।

श्री शंकर उच्च मा.वि. भगवतपुर काष्ठमहल रुपनगर सप्तरीले सहायक लेखापाल ओमनारायण लाल कर्णलाई मिति २०५९।५।१ देखि बिना कारण काम काजबाट हटाइएको सो पदमा पुनः बहाली गर्न २०५७ साल माघ देखि २०५९ साल श्रावणसम्म १८ महिनाको पाउनु पर्ने तलब समेत उक्त विद्यालयबाट दिलाई पाउनको लागि परमादेशको आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने इत्यादि व्यहोराको विपक्षी रिट निवेदकले निवेदन माग दावी लिई प्रस्तुत मुद्दा दायर भएको अवस्थामा सहायक लेखापाल राखन र त्यसको तलब खुवाउने व्यवस्था मिलाउने काम, कर्तव्य सम्बन्धित विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको हो । विद्यालयहरूमा सहायक लेखापाल राख्ने काम र कर्तव्य जिल्ला शिक्षा कार्यालय उपरको विपक्षीको माग दावी खारेज गरिपाउँ भन्ने व्यहोराको जिल्ला शिक्षा कार्यालय सप्तरीका जिल्ला शिक्षा अधिकारी रुद्रहरी भण्डारीको तर्फबाट पेश हुन आएको लिखित जवाफ ।

मिति २०६२ पौष देखि नै लागु हुने गरी सहायक लेखापाल पदमा दुर्गादेवी पाण्डेलाई नियुक्त विद्यालय व्यवस्थापन समितिले गरी सकेको हुँदा एउटै पदमा पुनः अर्को व्यक्तिलाई हाजिर गराउन गैरकानूनी भएको हुँदा निजलाई हाजिर गराउन नसकिएको हो । मिति २०६७।६।२० को विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठकमा कोरम नै नपुगेकोले निजलाई ठाडो नियुक्ति दिने प्रावधान नभएको हुँदा विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अनुमति बेगर नियुक्ति गर्न नमिल्ने हुँदा मैले कुनै हैकमवाद देखाएको होइन । विपक्षी ओमनारायण कर्णलाई नियुक्ति दिने सम्बन्धी निर्देशन वा पत्र विद्यालय व्यवस्थापन समिति तथा जिल्ला शिक्षा कार्यालयबाट हालसम्म पनि प्राप्त नभएकोले शिक्षा नियमावली, २०५९ को नियम १६(ल) र नियम २५(१)(च) को मैले कुनै उल्लंघन गरेको छैन निजको तलब भत्ताको हकमा तत्कालिन अवस्थामा जागिर छोडेर जाँदा विद्यालय माथि निजको तलब बाँकी वक्यौता रहेको लिखत प्रमाण वा आधार नभएकोले मौखिक रूपमा गर्दा पाउने कुरा सरासर गलत र झुठ्ठा भएकोले निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको शंकर उच्च मा.वि.भगवतपुर काष्ठमहल रुपनगर वडा नं. ७ को प्राधानाध्यापक दिगम्बर साहले शुरू पुनरावेदन अदालत राजविराजमा पेश गरेको लिखित जवाफ ।

शुरू पुनरावेदन अदालत राजविराजले मलाई हराई गरेको फैसलामा विपक्षी शंकर उच्च मा.वि. को विद्यालय व्यवस्थापन समितिको मिति २०६७।६।२० मा बैठक बसेको थियो थिएन । बसेको थियो भने के निर्णय गर्‍यो । सोको निर्णय पुस्तिका समेत नझिकाई मलाई

हटाउने गरेको निर्णय अ.व. ८४(क) तथा प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ३ तथा ५४ को त्रुटि रहेको हुँदा मेरो निवेदन दावी बमोजिम निर्णय नभै खारेज गर्ने गरी भएको शुरुको फैसला उल्टी गरी परमादेशको आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने व्यहोराको निवेदकको यस अदालतमा दायर हुन आएको मिति २०७०।६।३ को पुनरावेदन पत्र ।

नियमबमोजिम साप्ताहिक तथा दैनिक पेशी सूचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको पुनरावेदन सहितको शुरु मिसिल अध्ययन गरी पुनरावेदकका तर्फबाट रहनु भएका वैतनिक कानून व्यवसायी श्री हरिशंकर कर्णले यी पुनरावेदकलाई विपक्षी शंकर उच्च मा.वि. ले सहायक लेखापाल पदमा मिति २०५३।३।१ देखि लागू हुने गरी अर्को निर्णय नभएसम्मका लागि अस्थायी नियुक्ति गरेकोमा पहिले देखि नियुक्ति पाई बहाल रहेका कर्मचारीलाई नहटाउने भन्ने शिक्षा विभागको र मन्त्रालय समेतको निर्देशन भैरहेको अवस्थामा विपक्षीहरुले हैकमवादी प्रवृत्ति अपनाई मनपरि तरिकाबाट उक्त विद्यालयको व्यवस्थापन समितिले कुनै अर्को निर्णय समेत नगराई मलाई शिक्षा विभाग र मन्त्रालयको निर्देशन समेतको बेवास्ता गरी तत्काल विद्यालयको आयस्रोत कमजोर भएको काल्पनिक कारण देखाई काममा रोक लगाई गत १८ महिनाको तलब समेत नदिएकोले मैले पुनः काम गर्ने नियुक्ति पाउँ भनी पटक-पटक प्रधानाध्यापकसँग आग्रह गर्दा नदिएको र के कुन आधार कारण र निर्णयले मलाई उक्त काम गर्नबाट वञ्चित गरिएको हो भनी जवाफ माग गर्दा जवाफ नदिएको र म कार्यरत रहेको उल्लेखित पदमा मिति २०६२।९।१ लेखि लागू हुने गरी दुर्गा देवी पाण्डेलाई नियुक्ति गरेकोमा शुरु पुनरावेदन अदालत राजविराजले निवेदन दावीलाई बिना आधार प्रमाण खारेज गरेको फैसला नमिलेकोले उक्त फैसला बदर गरी निवेदन माग दावीबमोजिम विपक्षी शंकर उच्च मा.वि.ले के कुन आधार कारण र निर्णयबाट निवेदकलाई काम गर्नबाट वञ्चित गरेको हो, मिति २०६७।६।२० को निर्णय पुस्तिका अनिवार्य रूपमा मगाई निवेदन मागबमोजिम परमादेशको आदेश जारी गरिपाउँ भनी गर्नु भएको बहस समेत सुनियो ।

शिक्षा तथा संस्कृति मन्त्रालयको मिति २०५२।३।४ को परिपत्र अनुसार काम गरिराखेको कर्मचारीलाई नहटाउने भन्ने सन्दर्भमा शंकर माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापन समितिको मिति २०५२।२।२४ को निर्णय अनुसार मासिक रु. १२००।- रकम पाउने गरी मिति २०५५।३।१ गते देखि लागु हुने गरी सहायक लेखापाल पदमा नियुक्ति पाएको थिए । पहिले देखि कर्मचारीहरुलाई नहटाउने निर्णय कार्यान्वयन सम्बन्धमा शिक्षा विभागबाट

जिल्ला शिक्षा कार्यालयलाई मिति २०६४।४।३० मा लेखेको पत्र, मिति २०६७।९।२६ शिक्षा मन्त्रालयको पत्र, मिति २०६७।१०।२० को शिक्षा परिषद्को पत्रबाट मनपरी तरिकाबाट कर्मचारी नहटाउने निर्देशन दिएको साथै विपक्षी शंकर उच्च मा.वि.का तत्कालिन विद्यालय व्यवस्थापन समितिले निर्णयगरी नियुक्तिदिन प्रधानाध्यापकको हैकमवादी प्रवृत्तिले गर्दा मलाई सहायक लेखापाल पदमा बहाली गर्न इन्कार गरेकोले सो पदमा बहाली गरी बाँकी १८ महिनाको पाउनु पर्ने तलब समेत विपक्षी विद्यालय शंकर उच्च मा.वि. सप्तरीबाट दिलाई पाउन र शिक्षा नियमावली, २०५९ अनुसार प्रधानाध्यापकले गर्नु पर्ने कर्तव्य पालना नगरेको हुँदा परमादेशको आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको निवेदन दावी र विपक्षी शंकर उच्च मा.वि.ले सहायक लेखापाल ओमनारायण लाल कर्णलाई मिति २०५९।५।१ देखि बिना कारण काम काज गर्नबाट बञ्चित गरेको र सो पदमा पुनः बहाली गर्न २०५७ साल माघ देखि २०५९ साल श्रावणसम्म १८ महिनाको पाउनु पर्ने तलब समेत उक्त विद्यालयबाट दिलाई पाउनको लागि परमादेशको आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने निवेदन माग दावी लिई प्रस्तुत मुद्दा दायर भएको अवस्थामा सहायक लेखापाल राखन र त्यसको तलब खुवाउने व्यवस्था मिलाउने काम कर्तव्य सम्बन्धित विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको भएकोले विपक्षीको माग दावी खारेज गरिपाउँ भन्ने व्यहोराको विपक्षीहरूको लिखित जवाफ रहेको देखिन्छ ।

निर्णय तर्फ विचार गर्दा विपक्षी शंकर उच्च मा.वि. बाट मिति २०५५।३।१ गते देखि लागू हुने गरी अर्को व्यवस्था नभएसम्मको लागि सहायक लेखापाल पदमा नियुक्ति पाई कार्य गरिरहेका कर्मचारीलाई नहटाउने भन्ने शिक्षा विभाग तथा मन्त्रालयबाट निर्देशन एवं परिपत्र भै रहेको अवस्थामा विपक्षी उच्च मा.वि. ले विद्यालयको आयस्रोत कमजोर भएको भनी हैकमवादी प्रवृत्ति अपनाई काम नलगाई राखेको अवस्थामा पुनः सोही पदमा रही काम काज गर्न भनी आग्रह गर्दा विपक्षीहरूले कानूनबमोजिम गर्नु पर्ने कर्तव्य पालन नगरेकोले परमादेशको आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने निवेदन दावी रहेको अवस्थामा निज निवेदकलाई अर्को आदेश वा निर्णय नभएसम्मको लागि मिति २०५५।३।१ मा नियुक्ति हुँदा शर्त सहितको नियुक्ति रहेको देखिन्छ । निजलाई हटाई विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठकले २०६२ मा अर्को निर्णय गरी निजको सट्टामा दुर्गादेवी पाण्डेलाई कानूनबमोजिम निर्णय समेत गरी नियुक्ति गरिएको र निजले गत १८ महिनाको तलब लिन बाँकी रहेको नदेखिएकोले बनावटी र

मौखिक रूपमा लिएको दावी औचित्यविहिन हुँदा खारेज गरिपाउँ भन्ने व्यहोराको लिखित जवाफ रहेको अवस्थामा निवेदकले बिना आधार कारण र प्रमाण मैले नियुक्ति पाई खाईपाई आएको सहायक लेखापाल पदबाट विपक्षीले पुनः नियुक्ति नदिई अवकाश दिएकाले शिक्षा विभागबाट पहिले देखि कार्यरत कर्मचारीलाई नहटाउनु भन्ने निर्देशनको र शिक्षा ऐन नियमको समेत बेवास्ता गरी सो पदमा पुनः काम गर्ने गरी नियुक्ति पाउँ भनी लिएको परमादेशको निवेदन दावी नपुग्ने ठहर्‍याई शुरु पुनरावेदन अदालत राजविराजको फैसला उपर चित्त नबुझाई उक्त फैसला उल्टी गरी निवेदन माग दावीबमोजिम परमादेशको आदेश जारी गरिपाउँ भनी निवेदकले पुनरावेदन जिकिर लिएको देखिन्छ ।

निर्णय तर्फ विचार गर्दा निवेदकले विपक्षी शंकर उच्च मा.वि. को विद्यालय व्यवस्थापन समितिको मिति २०५५।२।२४ को निर्णय बमोजिम अर्को निर्णय नभएसम्मको लागि मिति २०५५।३।१ देखि लागू हुने गरी सहायक लेखापाल पदमा मासिक रु. १२००।-तलब पाउने गरी सम्झौता भई कामकाज गर्दै आएको कुरा निजले पाएको नियुक्ति पत्रबाट देखिन्छ । निजले उक्त सहायक लेखापाल पदमा खाईपाई आएको अस्थायी नियुक्तिको प्रकृति हेर्दा विपक्षी शंकर उच्च मा.वि. को विद्यालय व्यवस्थापन समितिको मिति २०५५।२।२४ मा बसेको बैठकको निर्णयबाट नियुक्तिपाई निवेदकले कामकाज गर्दै आएको देखिन्छ । शिक्षा ऐन, २०२८ तथा शिक्षा नियमावली, २०५९ ले विद्यालयमा शिक्षक सरुवा तथा कर्मचारी नियुक्ति गर्नु पर्दा विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई अधिकार प्रदान गरेबमोजिम समितिको बैठकले निर्णय गरी निवेदकलाई अर्को बैठकको निर्णय नभएसम्मको लागि नियुक्ति गरेको कुरा निजको नियुक्तिपत्रको व्यहोराबाट देखिन्छ । तत्पश्चात् समय समयमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठक बसी निर्णय गरेर निज निवेदकलाई म्याद थप गरी कामकाज लगाएको कुरा निजले पाएको म्याद गरिएका थप पत्रहरूबाट देखिन्छ । ६ महिना अस्थायी नियुक्ति पाई कामकाज गर्न सहायक लेखापाल पदमा नियुक्ति भएको जिकिर निवेदकको रहेकोमा यसरी अस्थायी प्रकृतिको नियुक्ति पाएको व्यक्तिको सेवा अवधि उक्त विपक्षी शंकर उच्च मा.वि. को विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठकले नियुक्ति गर्न उचित र आवश्यक ठानी निर्णय गरेमा पुनः नियुक्तिको म्याद थप हुने र उचित नठानी म्याद थप गर्ने निर्णय नगरेमा स्वतः निज निवेदकको अस्थायी अवधि जुनसुकै बखत समाप्त हुने अवस्थाको देखिएको र विद्यालय व्यवस्थापन समितिले बैठक बसी निज निवेदकलाई सो पदमा पुनः म्याद थप गर्ने

निर्णय नगरी उक्त पदमा नियुक्त गर्न मिति २०६७।६।२० को निर्णयबाट उक्त विद्यालय व्यवस्थापन समितिले मिति २०६२।९।१ देखि लागू हुने गरी दुर्गा देवी पाण्डेलाई निज निवेदक ओमनारायण कर्णको सट्टामा नियुक्ति गरी कामकाज लगाउने निर्णय भै नियुक्ति पत्र समेत दिएको देखिँदा निज निवेदकले दावी लिएको उक्त पद निजको निर्विवाद हक स्थापित भएको नपाइएकोले निवेदकका तर्फबाट रहनु भएका वैतनिक कानून व्यवसायीको बहस जिकिरसँग सहमत हुन सकिएन ।

अतः माथि विवेचित आधार प्रमाणबाट निवेदकको मागदावी बमोजिम परमादेशको आदेश जारी गर्न नमिली प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्‍याई शुरू पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट मिति २०७०।२।१२।१ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार बुझाई दिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहायकमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत- रणबहादुर कटवाल

कम्प्यूटर- रानु पौडेल

सम्बत् २०७१ साल भदौ महिना २९ गते रोज १ शुभम्-----